

Иван Вазов
В лоното на Рила

При Рилския манастир

Сега съм у дома. Наокол планини
и върхове стърчат; гори високи, диви
шумят; потоците, кристални и пенливи,
бучат — живот кипи на всичките страни.
Природата отвред, кат майка нежна съща,
напява ми песни, любовно ме пригръща.

Сега съм у дома. Над мен Еленин връх
боде лазурний свод и мен при себе кани;
отсреща Бричебор ми праща здравий дъх
на своите ели и бори великани;
а Царев връх от юг издига се огромен
с плешивия си лоб и царския си спомен.

Сега съм у дома, сега съм в моя мир —
мир възделен и драг. Тук волно дишам ази,
по-светло чувствавам; свещен, отраден мир
изпълня ми духът, от нов живот талази
нахлуват в мен, трептя от нови ощущения,
от прясна сила, мощ и тайни песнопенья...

Сега съм у дома, сега съм пак поет —
във лоното на таз пустиня горска, свята;
разбирам на леса любовний тих привет,
на струите шума, на бездната мълвата.
Разменям тайна реч с земя и синий свод
и сливам се честит във техния живот.

Сега съм у дома, в сърцето съм на Рила.
Световните злини, тревоги са далеч —

за тях е тя стена до небеса турила —
усещам се добър, почти невинен веч.
Духът ми се цери след жизнената битва,
вкушавам сладък мир във песни и молитва.

Сега съм у дома. По часове, богат,
край бистрата река, при звучната? песен,
мечтая ил чета... Ил кат орел надвесен
над бездните стоя, и моят ум фъркат
блуждае в хаоса, до господата отива,
на мирозданието във тайните се впива.

Сега съм у дома — не съм тук странен гост.
Природата всегда, но буйната природа,
що пълни я живот, шум, песен и свобода,
бе моят идеал величествен и прост
Поклон, скали, води! Поклон, ели гигантски!
Вам, бездни, висоти! Вам, гледки великански!

Сега съм у дома — участник в рилский хор.
Аз тук не се родих — тук бих желал да тлея —
под горский вечен шум — дълбока епопея —
и на Еленин връх под вечно будний взор;
да имам гроб, подир живот-синджир теглила,
в величествените обятия на Рила.

1891

Двата бука

Видях два пригърнати бука в гората,
пригърнати нежно, кат либета в жар;

от корен до върха обвили се двата —
столетия пият любовний нектар.

О, буки, казах им, вий тъй сте прекрасни:
се дружни във радост и в бедствия зли,
гръм, бури не плашат пригръдки ви страстни,
цалувка ви жежка и смърт не дели.

Завидна е вашта любов безконечна,
тя пътника радва, прославя лесът...
Какво я направи тъй вярна и вечна?
Какво запечата съюза ви твърд?

Магия ли страшна, ил брачно венчанье,
ил клетви любовни — кажете да знам?
Презрително буките пазят мълчанье
и още по-силно пригръщат се там.

Нощ в манастира

Луната изгрява над Царевий връх.
Реките екливо бучат и приспиват,
чардаците неми вековний си дъх
и тайни легенди в покоя разливат.

Намусено Хрелевий замък стърчи;
сребрят се на храма кубетата мощни,
и сякаш, при лунните тихи лъчи
от тях се възнасят моления нощни.

И тихо, и чудно. Душата мечтай.
Ту в старата древност дълбоко се вира,

ту в някакви спомени сладко блуждай,
ту просто униса се нейде в ефира.

И тихо, и чудно. Луната сияй.
Спи сводът. Потоците пеят дълбоко:
поемата нощна пленително трай
и дрямка не иде до будното око.

Изгорялата гора

Войска замръзнала от великани сухи,
печално ти мълчиш, дъбраво изгоряла,
без шума и без звук, като скелети глухи,
елите ти стърчат във дрямка вледеняла.

И между толкова гори зелени, пресни,
ти, като гробище, парясано пустееш,
и веч нито зефир, ни пиленце, ни песни,
у тебе не гостят — уви, и пак живееш!

Стоиш — да чувствуваш как младост окол блика,
да фърляш траур чер в природата, що пее...
Не давай никому, о, боже, таз велика
беда — да умре тук — и да се преживее!

Славословия на Мусала

Le Mont Blanc que cent monts entourent...
Desinteressement.
V. Hugo

Там в саяното небе, из хаоса планински,
изпъква Мусала, левентът исполински.

Един в лазура син, без равен, без другар,
над всички планини възвишеният цар.

Високо той над тях издига лоб гранитен,
със вечен сняг венчан и с облаци укитен.

И гледа мълчелив в дълбокий небосклон
до самия Олимп — на боговете трон.

А около — тълпи гиганти горделиви
чукари, върхове и чалове плешиви —

и страшни ридища с изгризани чела,
в смирение стоят пред вечний Мусала.

И всички в един глас гиганта пръв венчават,
върховната му мощ в небето прогласяват:

„Ти наш си цар и вожда — планинският хор мълви, —
пред твоята глава ний скланяме глави.

Висок си ти над нас, отишъл си в небето,
съперник нямаш друг, царуваш в вишинето.

Слънчевите лучи най-първо теб златят
и орлите едни по тебе се вестят;

там, дето видиш ти, на нас не стига взорът,

един ти само чуйш на ангелите хорът.

Осанна теб! Венец и слава ти си нам,
най-пръв и най-светлив, най-чист и най-голям,

и горди сме със теб, пред кой сме всички мали,
и хора да сме ний — ний бихме те ругали!“

Въз Кадиин връх

Не е поезия това, да се възхищаваш от природата и да зяпаш в
мъртвите канари.

Един български критик

Не, има, брате мили, поезия висока
и в чудната природа; да, тя е там навред:
в гората и в полето, в мълвата на потока,
и в пиленцето пойно, и в благовонний цвет;

във облаците леки, в летежа на орлите,
във блясъка на лазура, и в тия планини,
грамади исполински, творенья страховити,
издигнати до бога, вцъвръстени вълни;

и в техний мир дълбоки и езера кристални,
що дремят в небесата; в широкий небосклон,
в стихийното диханье и сили колосални
на тоя мир гранитен, до божий близко трон.

И ти, омаян, слисан, пред гледка безконечна,

обръщаш се на арфа, на песен, на крила...
О, има поезия във таз природа вечна...
Нали тъй, рилски орли? Нали, о, Мусала?

Поемата

— Весден по урви, върхове призвездни,
по карпи, из гори вървиш, блуждаеш,
при езера стоиш, кличиш над бездни,
из Рила шъташ, мислиш и мечтаеш.

Работи твойт ум въз чудна тема.
Кажи що готвиш с толкова тревога?
— Не, грандиозна аз чета поема.
— От Гете? Данте? Омира?
— От бога.

Мусала

Високо възвишавай се,
о, гордий великан,
надменно устремявай се
в небесний океан!

Що гледаш там отгоре ти,
из хаосите там?
Що дириш в кръгозорите,
внимателен и ням?

Велик си, не постигаш се,
но казал би човек —
на пръсти йощ повдигаш се,
да видиш по-далек.

— Защо ми искаш тайните? —
каза гигантът стария, —
изглеждам аз безкрайните
граници на България!

В Илина река

Хубава си, моя горо,
миришеш на младост.
Л. Каравелов

От две страни гори високи, черни;
ливади между тях зелени; там
коси звънтят; багровен луч вечерни
усмихва се от висовете нам.

Реката пей, гърмят вълни сребристи,
и песня горска пътя ни дружи;
лица ни милват буковите листи,
и славей нейде за любов тъжи.

А там — звънливо изворче се нише.
Гърди, поимайте въздух — сърце,
с живот упивай се тук!... Ох, мирише

на бор, на горски здравец, на сенце!

Планински цветя

Планински цветя, цветя небесни,
кой ви тук сади, полива, гледа?
Кой ви дава багрите чудесни,
тая прелест, о, ефирни чеда?

За кого изниквате, цъфтите
тук високо, де орел се вие?
За коя девойка — да се кити?
За коя любов — венец да свие?

Кой юнак ще тука увенчайте?
Кой триумф ще кичите богато,
та балкана голи, де вирейте,
стелите с пурпур, сафир и злато?

Ех, тук мила би смъртта човеку!
Мил би гробът близо тук до свода:
как не би се спало тука леко
в толкова цветя, покой, свобода!

1891

Клепалото бие

Клепалото бие, утринна почена.
Да ида господу да се помоля
със чиста мисъл и глава склонена
за моята великата неволя;

да се помоля милост да излее —
на тяло, на душа да прати здраве,
смутений разум в нов път да оправи
и с искрица любов сърце да сгрее:

да мога пак да любя и страдаю,
и да търпя без гняв, и да прощавам,
да нося кръста си, без да роптая —
с омразата да го не унизявам.

Друшлявица

Деня, нощя те слушам, че шумиш,
о, Друшлявице хладна,
навремени, като дете хленчиш,
ту смееш се, ту песен пък гласиш,
ту плачеш безотрадна.

По цяла нощ ти слушам аз шумът —
ту стон, ту смях, ту пенье, —
но скръбните ти ноти по пленят,
вълнуват ме, душата ми дробят,
накарват я да стене.

Възкръсват спомените сладки пак,
и прежните страдания,
и болките, останали без лък...

И много, много спомня в нощний мрак
мечти, тъги, названья...

И плаче тя... И твоят шум тогаз
плач непрекъснат бива,
и сладко е, че в тоя тежък час
поне една душа? се откликва с глас —
дели скръбта? жива!

Кумир

Зарових ги кумирите — без врява,
без жал ги закопах!
На Музи, на Любов, Свобода, Слава
аз тъжний гроб видях.

Зарових ги кумирите светливи,
кат всяка суета...
Найдох ги пусти, жалки ил лъжливи,
видях им аз смъртта.

И във душата ми сега — пустиня,
природо, ти една
оставяш ми кумир, олтар, светиня —
в живота светлина.

Една ме ти плениш, очароваваш,
във теб се не лъгах:
ти в себе всичко скъпо съвмещаващ,
каквото закопах.

Като влазяхме в обятията на Рила

От малък възприех таз жажда жива
за красното, великото, светото,
и тоз възторг към всяка хубост дива,
и обожаване на естеството.

От детство йощ фанах да любя ази
свободний свят, картините му сяйни:
шир, хоризонти, шумове, талази,
гори дълбоки, самотии, тайни;

и снежний връх и чудний свод лазурни,
орлите горди, дето там се вият,
скалата в мъх и водопада бурни,
и дивата поезия, що крият;

и пляска на поточето сърдито,
и накита на цветенцата лепи,
и всички чудосии, през които
мнозина, хиледи минуват слепи!

И хубостта на горската свобода,
и божията сила вседържавна...
О, майко, за любов е таз природа,
нали? — Таз българска природа славна!

Пирин
Гледан от Кадиин връх

Ирин-Пирин! Поклон, грамада чудна
от преспи, хаос, облаци, гранит!
В небето синьо, кат легенда будна,
стърчиш, величествен и страховит.

Поклон, Пирин! Как царствено се периш!
Кой бог въз твойто чело има трон?
С кой друг гигант тъй гордо те се мериш?
Какво мечтаеш в тайний небосклон?

Не отговаряш... Като сфинкс чудесни,
немееш, глух... Да те не знай челяк
не би вервал, че в теб гъмжи рояк
орли, хайдути, самодиви, песни...

На Еленин връх

Стигнах във небесата, а съм в бездна.
Не виждам нищо: облаци, мъгли
безгласно трупат се; светът изчезна —
завеса гъста нази раздели.

На призрачна скала сред океана
прилича тесний връх, на кой съм спрял,
и сякаш нося се и аз в думана,
над празното, в надземен, друг предял.

И знам, сега под мен е ден тих, зрачен,
с лучи залян е долний мир честит,
и само аз един стоя тук мрачен,
кат скандинавски бог с мъгли обвит.

Бор

Ein Fichtenbaum steht einsam
Im Norden auf kahler Hoeh.
Heine

На върха на Рила стърчи бор изсъхнал
от мълния нявга убит,
самичък, забравен на голата чука,
за всичките вихри открит.

И борът отдавна мълчи и мъртвее,
за нищо не мисли, не жали:
не чака ни слънце, ни полет, ни птички,
нехае той бури и хали.

Нощ в гората

Мрак. Сенки. Глухо. Тайнственост дълбока.
Вървя под тъмен свод. Виденья странни
в нощта се мяркат. Пътя — на посока —
оставям го на коня си разбрани.

Мълчанье страшно — повече от мрака.
Ни клон заскръцва, нито шумка пада;

лесът немей зловещо, бди и чака,
като разбойник нощен във засада

Вървя в тъма, умислен и тъжовен.
В усамотение страшно се усещам:
самичък аз съм и в шума световен,
душа мен родна, ближна там не срещам.

И тихо, тъжно мърдам из букака,
та няма що да бързам в мраковете:
мен сърце любяще сега не чака
и на прозореца ми свещ не свети...

Царев връх

Девет века връщаш ме назади,
кат те гледам, върхо голи, травни,
махват се епохи и прегради
между мен и старините давни.

Виждам поколения корави,
чеда вечни на полята бойни,
образите родни, величави
на царе — боговенчани войни;

виждам века на дълбока вяра;
виждам Рила в шуми непроходни,
и там, въз скала свещена, стара,
на молитва Постникът господни;

и въз тебе, връх благословени,
в ясното пространство на ефира —

царствен старец паднал на колене
къмто Постника ръце простира*.

[* Според преданието цар Петър се поклонил от тоя връх на св. Иван Рилски, който нарочно застанал на скалата, в която е пещерата му.]

Долината над манастира

Долино райска, тихи кът щастливи!
От много векове са твои гости
тълпи поклонници благочестиви,
смирени иноци и пратя прости;

от векове покоя ти събужда
клепалний звън, що вика на молитва;
тъга и радост светска теб е чужда,
и врявата на жизнената битва.

А твойте самотий са тъй омайни,
и тук фантазията тъй се дразни!
И хрумва ми с богини, с нимфи тайни,
с любовни, поетически съблазни

да те населя — тишина ти свята,
да стресна на русалките с игрите...
Ала свети Иван от канарата
се муси, прави знакове сърдити.

Триумфалната арка

Срещнах в горите арка триумфална —
над пътя ми висеше колосална.

Но китки, надписи там не стърчаха,
и шарени платна не я красяха.

От никой кмет заръчана не беше,
„Ура“ тълпата глупа не ревеше...

И с тая арка искрена и проста,
посрещаше си Рила стара госта,

поклонника мирен, певеца скромн —
без много блясък, без шум, без харч огромен,

два бука — третий имаха на рамо
(луд някой ураган играл е тамо);

и таз дъга и стълпове гигантски
обвиваше ги белий мъх исландски

и самодивски ги коси красяха —
кат свилени реси от тях висяха;

а около — народ от буки прави
здрависваха го тихи, величави,

с любов, без хляб и сол и без поклони
(в туй царство владат други пък закони),

певеца драг, пристигнал отдалече,
и вместо всякакви цветисти речи

и хиледи „Ура“ и „Да живее“,

пратиха славейче едно да пее.

Моите песни

Не хулете ме за моите песни —
че напуснах ваший въздух болни,
че оставих улиците тесни
и мених ги с планините волни.

Много сили, много днес поети
гаснат в вихъра на страсти дребни;
на крилата, жадни за полети
там, виси сега топуз враждебни.

Скъден е животът ваш и жалък...
Гледам безучастие мъртвешко,
всичко пъпли; за насыщний залък
жертвува се всичко човешко...

Не корете!... Нека дъхам, братя,
въздух, лучи и лазур небесни
в планинските чистите обяття.
Не съдете ме за моите песни!

Нека малко слънце и природа
с тях да влезне в задуха ви тясна,
малко лъх от младост чиста, прясна,
лъх от горски здравец и свобода.

Рилски манастир, 1891

